

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
Харківський національний медичний університет

ПРОФІЛАКТИЧНА МЕДИЦИНА УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА СПОСОБИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Матеріали науково-практичної конференції,
присвяченої 150-річному ювілею кафедри гігієни та екології № 1
Харківського національного медичного університету

м. Харків, 16 жовтня 2023 року

Харків
ХНМУ
2023

2. Полька Н.С., Сергета І.В. Актуальні проблеми психогігієни дітей і підлітків: шляхи та перспективи їх вирішення (огляд літератури і власних досліджень). *Журнал НАМН України*. 2012. Т. 18, № 2. С. 223–236.

3. Сергета І.В., Панчук О.Ю., Стоян Н.В., Дреженкова І.Л., Макаров С.Ю. Університетська гігієна у контексті імплементації «Закону про вищу освіту»: фізіолого-гігієнічні основи, реалії та шляхи розвитку. *Довкілля та здоров'я*. 2016. № 4 (80). С. 46–52.

4. Сергета І.В., Серебреннікова О.А., Стоян Н.В., Дреженкова І.Л., Макарова О.І. Психогігієнічні принципи використання здоров'язберігаючих технологій у сучасних закладах вищої освіти. *Довкілля та здоров'я*. 2022. № 2 (103). С. 32–41.

Сергета І.В.

Вінницький національний медичний університет
ім. М.І. Пирогова, м. Вінниця

ДОНОЗОЛОГІЧНІ ЗРУШЕННЯ У СТАНІ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я УЧНІВСЬКОЇ І СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ; СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ЇХ ТРАКТУВАННЯ З ПОЗИЦІЙ МЕДИЦИНИ ГРАНИЧНИХ СТАНІВ

Ключові слова: учні і студенти, психічне здоров'я, донозологічні зрушення, медицина граничних станів.

Вступ. Тракткування донозологічних зрушень, що реєструються з боку провідних показників стану психічного здоров'я, виходячи із сучасних позицій та, передусім, виходячи з позицій медицини граничних станів, має чітко відзначати той факт, що зміни подібного змісту являють собою ряд проміжних між нормою і патологією, хоч і цілком якісно різних за своєю характером, психопатологічних та психоневрологічних феноменів. Саме таким проявам має бути приділена суттєва увага під час здійснення адекватної вимогам сьогодення оцінки стану психічного здоров'я як учнівської, так і студентської молоді, інших категорій населення тощо. Саме такі прояви, незаперечно, мають знаходитися в центрі процесів розроблення сучасних превентивних, оздоровчих та корекційних програм, які передбачають здійснення психофізіологічного впливу на організм та психогігієнічної корекції наявних зрушень з боку критеріальних характеристик психічного стану людини [1–4].

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження був аналіз існуючих підходів до тлумачення донозологічних зрушень у стані психічного здоров'я учнівської і студентської молоді, що мають місце у теперішній час та розроблення комплексного підходу до вирішення означеної проблеми.

Матеріали та методи дослідження. Дослідження проводились на базі Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова на підставі використання гігієнічних, медико-соціологічних, психодіагностичних,

психофізіологічних методів та методів експертних оцінок (методики групової експертизи та попарного порівняння) і статистичного аналізу.

Результати та їх обговорення. Серед розмаїття донозологічних зрушень у стані психічного здоров'я учнів і студентів, які мають місце, лише незначна частина як етіологічно, так і патогенетично пов'язана з певним захворюванням та являє собою вихідний етап його розвитку. Суттєво більша частина станів, котрі перебувають на межі між нормою і патологією, не включаючи в свою структуру яких-небудь клінічно-окреслених патологічних радикалів хвороби, фактично є варіантами норми, причому такої, котру не можна визнати ідеальною, а слід визнати такою, що, входячи за певних умов у протиріччя з умовами повсякденного перебування та вимогами довкілля і соціуму, сприяє розвитку різноманітних варіантів дезадаптації з наявністю феноменів психогенних порушень у стані здоров'я.

Тому, ураховуючи наведене, потрібно підкреслити, що донозологічні зрушення у стані психічного здоров'я як такі стани, що займають проміжне місце між нормою і патологією, мають розглядатися, аналізуватися і трактуватися, виходячи з трьох провідних підходів. Перший з них – визначає донозологічні зрушення у стані психічного здоров'я учнівської і студентської молоді як певні стани здоров'я, котрі не відповідають характеристикам середньостатистичної норми та відзначаються наявністю субпорогових психічних і поведінкових розладів, що можуть бути виділені відповідно до загальноприйнятого феноменологічного принципу як окремий самостійно існуючий варіант патологічних проявів. У цьому відношенні слід відзначити, що феноменологічний підхід, вельми широко поширений в сучасній клінічній психіатрії, дозволяє трактувати як патологічний феномен будь-яку властивість психічної діяльності людини, котра не вкладається у певний континуум існуючих нормативних показників, яким відрізняється більшість населення. До цієї групи донозологічних зрушень у стані психічного здоров'я мають бути віднесені окремі явища відносної вікової незрілості психофізіологічних і психічних функцій, ознаки синдрому дефіциту уваги з гіперреактивністю, тощо.

Другий підхід – визначає донозологічні зрушення у стані психічного здоров'я учнівської і студентської молоді як певний стан передзахворювання і, отже, вихідний етап розвитку патологічного процесу у майбутньому. Як такі зрушення потрібно відзначити ряд ранніх дисфункціональних проявів психопатологічного (невротичні реакції, невропатичні риси характеру, зміни сприйняття і афективності тощо), неврологічного (розлади мовлення, цефалгічний синдром тощо) та сомато-вегетативного (астено-вегетативні прояви, кардіальні дисфункції тощо) характеру.

Третій підхід – характеризує донозологічні зрушення у стані психічного здоров'я учнівської і студентської молоді як порушення перебігу психічної, психофізіологічної і соціально-психологічної адаптації. У зазначеному контексті слід зазначити, що психічна адаптація являє собою процес установалення оптимального співвідношення особистості і навколишнього середовища в ході

виконання діяльності, яка властива для людини та дозволяє їй задовольняти актуальні потреби і реалізовувати пов'язані з ними соціально- та професійно-значущі цілі і задачі. Психофізіологічна адаптація, в першу чергу, цілком чітко пов'язана із забезпеченням цілком оптимальної організації психофізіологічних співвідношень і, отже, збереженням як психічного, так і соматичного здоров'я. Соціально-психологічна адаптація становить результат активного пристосування індивідуума до умов середовища, що змінюються, за допомогою найрізноманітніших соціальних засобів, і, отже, є компонентом дійового ставлення індивідуума до світу, що оточує, провідна функція якого полягає у забезпеченні стабільного рівня життєдіяльності. Саме завдяки процесу соціально-психологічної адаптації особистість регулює різноманітні зв'язки з навколишнім світом та реалізує як офіційно-навчальну, так і внутрішньо-приховану програму соціалізації, визначає соціальний статус особистості тощо. І, отже, саме останній підхід має найбільш вагомі перспективи щодо здійснення адекватного трактування донозологічних зрушень у стані психічного здоров'я учнівської і студентської молоді, виходячи з позицій медицини граничних станів.

Висновки. Результати проведених досліджень чітко окреслюють той факт, що, виходячи з позицій медицини граничних станів, донозологічні зрушення у стані психічного здоров'я учнівської і студентської молоді найбільш адекватно трактувати як порушення перебігу процесів психічної, психофізіологічної і соціально-психологічної адаптації. Дійсно, розглядаючи місце психічної, психофізіологічної і соціально-психологічної адаптації у структурі загального адаптаційного процесу, необхідно відзначити, що саме вона є стрижневим компонентом адаптаційних перетворень, і, отже, розгляд її провідних проявів вимагає урахування декількох провідних аспектів: перший – полягає в оптимізації процесу постійної взаємодії індивідуума з оточенням, другий – передбачає встановлення адекватної відповідності між психічними та фізіологічними характеристиками, що виражається у формуванні їх цілком стабільних взаємин.

Перелік використаних джерел

1. Лісовий В.М., Коробчанський В.О. Медицина граничних станів: 30-річний досвід психогігієнічних досліджень / О.С. Богачева, І.О. Васильченко, О.В. Веремієнко та ін. Одеса: Прес-кур'єр, 2016. 520 с.
2. Полька Н.С., Сергета І.В. Актуальні проблеми психогігієни дітей і підлітків: шляхи та перспективи їх вирішення (огляд літератури і власних досліджень). *Журнал НАМН України*. 2012. Т. 18, № 2. С. 223–236.
3. Сергета І.В., Панчук О.Ю., Стоян Н.В., Дреженкова І.Л., Макаров С.Ю. Університетська гігієна у контексті імплементації «Закону про вищу освіту»: фізіолого-гігієнічні основи, реалії та шляхи розвитку. *Довкілля та здоров'я*. 2016. № 4 (80). С. 46–52.
4. Сергета І.В., Серебреннікова О.А., Стоян Н.В., Дреженкова І.Л., Макарова О.І. Психогігієнічні принципи використання здоров'язберігаючих технологій у сучасних закладах вищої освіти. *Довкілля та здоров'я*. 2022. № 2 (103). С. 32–41.